

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

Redaktie : H. Bronkhorst
E.J. Heun-ten Holt
J. Kruidenier

Typewerk : T. Biemans.

Redaktie-adres : E.J. Heun-ten Holt, Bilderdijk-
laan 19, 3743 HR Baarn, tel.
02154 - 18757.

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Archeologie
Inlichtingen: J.W.A.A. van der Laan, De Schoener 12,
3742 HD Baarn. Tel. 02154 - 11656.
2. Werkgroep Archiefonderzoek
Inlichtingen: H.M.M. van Vugt, De Sav. Lohmanlaan 5,
3741 TW Baarn. Tel. 02154 - 15766.
3. Werkgroep Interviews en Reportages
Inlichtingen: J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof.
Meijerslaan 10, 3741 XH Baarn. Tel. 02154 -
20161.
4. Werkgroep Oudheidkamer
Inlichtingen: W. v.d. Hoek-Baas, Burg. Penstraat 4,
3741 AH Baarn. Tel. 02154 - 21470.

EVACUATIE

DER GEMEENTE BAARN

I N H O U D

1. Evacuatie Inwoners van Baarn
2. Onze Werkgroepen 111
3. Interview: Hotel Velaars
4. Ingezonden
5. De Oude Kerk van Soest in de zeventiende eeuw.

o-o-o-o-o

Gaarne copy inleveren voor 25 augustus bij
 T. Biemans
 Sophialaan 13
 3743 Ct Baarn

De Burgemeester,
 G. C. J. VAN REENEN.

VAN DE REDAKTIE

De redaktie is zeer verheugd over het stijgend aantal ingezonden brieven. Niet al die stukjes kunnen onmiddellijk geplaatst worden.

Sommigen liggen te wachten in de la van de redaktie op een volgend tijdschrift.

R. Uileman heeft geschreven over de evacuatie van Baarn. Zij weet de lezer heel dicht bij de gebeurtenis terug te brengen. Na lezing van dat stuk ga je je afvragen:

" Zou ik mijn hond achterlaten?"

H. Bronkhorst heeft bij wijze van grote uitzondering over Soest mogen schrijven. Hij heeft er erg om moeten zeuren en toen is hem dat gelukt. Achteraf hebben wij daar geen spijt van. Leest u zelf maar.

Het interview van N. Mulder met de heer Veerman, zoon van de eigenaar van hotel Velaars, is door ons uitgewerkt, het geeft een gevariëerd beeld van het reilen en zeilen van een groot hotel rond de eeuwwisseling.

EVACUATIE

DER GEMEENTE BAARN.

WAARSCHUWINGSBEVEL

HOUD U GEREED!

DE AFVOER VAN DE BURGERBEVOLKING kan ieder oogenblik een aanvang nemen.

U moet ONMIDDELLIJK alles verzamelen en pakken, wat U mede moet nemen, zoodat U (met Uw gezin) onmiddellijk gereed is om Uw huis te verlaten en af te marcheeren, als het signaal daartoe gegeven wordt.

Dit signaal zal worden gegeven door gongslag (bekkenslag) in de straten van de wijk, welke zal worden ontruimd.

Zoodra het signaal, dat de ontruiming gaat beginnen, wordt gegeven, begeeft U zich terstond naar de voor U aangewezen groepsverzamelplaats en meldt U bij den groepsgeleider.

Van dat Tijdstip dient U alle bevelen en aanwijzingen van Hoofd- en Groepsgeleider stipt op te volgen.

Uw huis moet, wanneer U dit verlaat, gesloten worden. Den huissleutel met daaraan gehechte schriftelijke vermelding van Uw naam, straat en huisnummer, kunt U inleveren bij Uw Groepsgeleider.

Gas, water en electriciteit moeten worden afgesloten door middel van hoofdkraan of hoofdschakelaar. Waterleiding en centrale verwarming laten leegloopen. Geen brandende kachels, brandgevaarlijke goederen, lucifers enz. achterlaten. Zorgen, dat de radio-antenne goed geaard is (met het oog op onweer).

De Burgemeester,

G. C. J. VAN REENEN.

IN GEVAL VAN EVACUATIE dient U het volgende in acht te nemen:

Bij vertrek moet Uw huis gesloten worden en de sleutel met daaraan gehechte schriftelijke vermelding van naam, straat en huisnummer aan den groepsgeleider worden afgegeven. Van militaire zijde wordt zooveel mogelijk voor bewaking der huizen gezorgd.

VERPAKKING.

Het is aanbevelenswaardig de mede te nemen bagage te verpakken in dekens, beschermd door een licht pakzeiltje. De verpakte goederen met riemen, banden of dergelijke stevig vastbinden zóó, dat de pakken gemakkelijk kunnen worden gedragen op den rug of over den schouder.

Trek de mede te nemen kleeuren zooveel mogelijk aan.

Gebruik verder rugzakken, vooral voor artikelen, die men onderweg noodig kan hebben (voedsel, eetgerei, toiletartikelen en geneesmiddelen). Eventueel kan een licht handkoffertje worden meegenomen, hoewel het wenschelijk is de handen zooveel mogelijk vrij te houden.

WAT MEDE GENOMEN DIENT TE WORDEN.

a. **Papieren:** Witte identiteitskaart, **ZICHTBAAR TE DRAGEN**, geboorte- en huwelijksakten, spaarbankboekjes, geld- en waardepapieren, verzekeringspolissen, belastingbiljetten, distributiestamkaarten, pensioenakte, testament, rentekaart, girobiljetten, paspoort of bewijs van Nederlanderschap, enz.

Het verdient aanbeveling, kleine kinderen een identiteitsplaatje te doen dragen of hun naam en adres met onuitwischbaren inkt in de kleeding te schrijven.

b. Mondvoorraad:

Mondvoorraad voor twee dagen.

Aan te bevelen in dit opzicht zijn:

brood, kaas, worst, gewone of thermosflesschen met thee of koffie, suiker, boter, hard gekookte eieren, blikjes, chocolade, e.d.

c. **Kleding en uitrusting.**

Indien aanwezig Uw gasmasker.

Verder: overkleding, reserve-ondergoed, twee dekens (liefst gerold), ledige bedzakken en kussenzakken (eventueel als bergingsmateriaal te gebruiken), een extra paar schoenen.

Waschgerei, eetgerei, veldflesch en drinkbekers.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat U slechts het strikt noodzakelijke kunt medenemen. Om de gedachte te bepalen, moet per volwassen persoon worden rekening gehouden met een totaal mede te voeren gewicht van ten hoogste 30 Kg; 20 Kg is op den duur al een heel gewicht.

d. **Algemeen.**

Bijbeltje of Kerkboek.

Sieraden en geld.

Zaklantaarns, kaarsen en lucifers, closetpapier.

Eenig verbandmateriaal en eventueel geneesmiddelen uit huis-apotheek. Geneesmiddelen, waarvan geregeld gebruik is voorgeschreven, met copie van het recept. Voor wat betreft mede te nemen huisdieren, zullen hoofdzakelijk honden (aan een band) en katten in aanmerking komen; zoo mogelijk voedsel voor die dieren medenemen. Elk pak mede te nemen bagage moet voorzien zijn van een etiket of label met duidelijke aanwijzing van naam en adres van den eigenaar.

e. **Mede te nemen transportmiddelen.**

Aanbeveling verdient het medenemen van kleine wagentjes, sportkarretjes, kinderwagens en rijwielen, in welk geval de mogelijkheid om meer dekens per hoofd mede te nemen wordt vergroot. U moet er echter rekening mede houden, dat bij vervoer per spoor AL deze kleinere vervoermiddelen bij het afvoerstation zullen moeten worden achtergelaten.

WONINGEN.

Deze moeten goed gesloten worden. Gas, water en electriciteit moeten worden afgesloten door middel van hoofdkraan of hoofdschakelaar. Waterleiding en centrale verwarming laten leegloopen. Geen brandende kachels, brandgevaarlijke goederen,

EVACUATIE INWONERS VAN BAARN 10 MEI 1940.

Onmiddellijk nadat de gongslag door de verlaten straten klonk, spoedde de Baarnse bevolking zich vroeg in de morgen naar de groepsleider van hun eigen wijk. Deuren, gas, water, licht werden afgesloten, de kachel gedoofd. Het weinige dat men kòn nemen, werd meegenomen. Wat leeftocht, kleren, een bijbeltje, toiletpullen. Een maximaal toegestane hoeveelheid bagage van twintig kilo per gezin lijkt niet zoveel, maar om te dragen is het toch een hele vracht en lang niet iedereen kon zeker zijn van een plaatsje in een auto. Identiteitskaarten duidelijk zichtbaar op de kleding, koffertje en kinderen op schoot en daar gingen de volgepropte auto's. Enkele fietsers volgden. Binnen luttele uren was Baarn verlaten. Bijna dertien duizend evacu e's gingen op weg naar veiliger oorden! Laren, Blaricum, Huizen.

GEMEENTE BAARN

..... *van den Brink*

..... *Nari 7*

Geb. *21 Jul 21* te *Baarn*

Adres: *v.d. Heyden 11*

De evacuatie was grondig voorbereid. Het gemeentebestuur, wetend dat Baarn deel uitmaakte van de Grebbelinie, had in november 1939 al voorbereidingen getroffen om de inwoners te evacueren. In geval van oorlog zou immers een deel van de Grebbelinie onder water worden gezet om de vijand in zijn opmars te stuiten. Ook al zou niet heel Baarn blank komen te staan, het water zou de normale gang van zaken dermate verstoren dat achterblijven in het dorp te gevaarlijk werd geacht. Uitwijken naar buurgemeenten was de enige mogelijkheid. En dan maar afwachten waar men precies terecht kwam, hoelang het zou duren en hoe men zijn spulletjes weer zou aantreffen. De Baarnaars waren tijdig op de hoogte gesteld. Iedereen had een instructieboekje gekregen en een identiteitskaart. Het dorp werd in wijken verdeeld en iedere wijk kende zijn eigen groepsleider, die op zijn beurt weer onder een wijkhoofd en de burgermeester resorteerde.

Voor "marchvaardigen" golden andere instructies dan voor zieken, oude van dagen en hoogzwangere vrouwen. Het totale wagenpark van de gemeente was geregistreerd. Autobezitters waren verzocht hand en spandiensten te verrichten bij het personentransport. Ook vrachtwagens werden ingeschakeld. Iedereen wist waar de huissleutel moest worden ingeleverd en wat te doen met paarden, varkens en huisdieren. Het afgesproken alarmsignaal bestond uit een slag op de gong die stratenver hoorbaar moest zijn.

Op 10 mei 1940, toch nog onverwacht, was het dan zover. Voor men zich naar de diverse verzamelplaatsen repte, werden de varkens bij het slachthuis afgeleverd, paarden gesorteerd op rij-en tuigpaard. Hun "voorlopige bestemming" was de Brink. Kleine huisdieren zoals honden, katten, konijnen, een geitje, konden terecht op het omheinde sportveld bij het oude Baarnse Lyceum. Daar werd voor de dieren gezorgd. Niet iedereen was echter bereid de hond of poes achter te laten. Dan maar een beetje proppen, desnoods wat minder bagage, maar de hond

ging mee en daarmee uit. Bestemming: onbekend.

Eén vrachtwagen, een verhuiswagen, werd ingezet als ambulance om de hoogzwangeren te vervoeren. Stapvoets over de Wakkerendijk, hobbels en kuilen zo veel mogelijk vermijnd om de kwetsbare lading te ontzien. Vooral voor deze passagiers moet de reis een ware nachtmerrie zijn geweest. Hotsend en botsend op harde, geïmproviseerde zitplaatsen baby-uitzet en bedjes tussen de andere bagage weggestouwd. Gescheiden van hun gezinsleden zonder te weten waar die werden ondergebracht. Bombardementen in de verte, en de angst dat de baby misschien wel in het weiland tussen de koeien geboren zou worden. Zij het met vertraging, maar zonder incidenten, bereikte de wagen uiteindelijk het eindpunt van de reis:

de St Jan te Laren waar de dames uiterst vriendelijk door de nonnen werden verwelkomd, en verzorgd. Hoe hartelijk de verzorging ook was, de ongerustheid van de gasten over hun familieleden, de toekomst, de op hande zijnde bevalling, kon niemand wegnemen. Even opbellen was er niet bij. Er bleef de dames niet veel anders over dan afwachten en de tijd doden door de nonnen te helpen. Zwarte kousen stoppen, ondergoed herstellen, verbandgaas vouwen en oprollen. De overige evacués vonden in Laren, Blaricum en Huizen een gastvrij onderdak. Velen werden gehuisvest in prachtige villa's van "welgestelden". Er was nog volop eten, een comfortabel bed, een echte badkamer.....

Anderen logeerden op boerderijen. Ook hond en poes bleken welkom. Natuurlijk was er ook bij deze mensen bezorgdheid over thuis: stond de boel nou wel of niet onder water, ze hoorden tegenstrijdige berichten over de oorlogsvoering, waren er al Duitsers in Baarn? Er was angst om degenen die toch niet mee hadden gewild, maar liever "op eigen verantwoording" bij hun bezittingen waren gebleven, en hoe ging het met de dieren, daar op dat veld bij het Lyceum?

Lang heeft het evacuatie-avontuur niet geduurd.

Tussen dertien en zeventien mei kon iedereen weer naar huis. Voor de terugreis was er niets georganiseerd, maar precies zoals ze gekomen waren vertrokken ze ook weer. De fietsers op de fiets en de autobezitters boden hun buurtbewoners een lift aan. Eenmaal weer thuis viel het reuze mee: Baarn stond niet onder water. Er was geen noemenswaardige schade, geen diefstal of vernieling. Gezinnen werden herenigd. Wat hadden ze een angst om elkaar uitgestaan. Ze hadden nooit gedacht dat zij elkaar zouden missen. Er viel zoveel te vertellen, leuke, vrolijke ervaringen op het logeeradres, maar ook de narigheid de spanningen, de grote of kleine ergerissen. De verblijstoring van een gezin dat bij een NSB-familie bleek te zijn ondergebracht. Hoe er die ijzige stilte viel toen hun gastheer de Hitlergroet bracht aan de langstreckende Duitse troepen!

Ook de huisdieren hadden het avontuur overleefd. Vooral de konijnen hadden het aardig gered. Daarvan waren er plotseling meer dan er oorspronkelijk waren ingeleverd. Er was nog even een probleem met het geitje. Pas toen de eigenaar "het overtuigende bewijs" geleverd had dat het werkelijk zijn geitje was mocht-ie mee. Wat was het "overtuigende bewijs"? De zuigfles! Kwispelstaartend kwam het diertje op zijn speen af waarmee hij de eerste dagen van zijn geitenleven was gevoed. Blijdschap, dankbaarheid en opluchting overheersten die eerste dagen na de terugkeer alle overige gevoelens. Binnen de kortste keren was er een comité opgericht om geld in te zamelen voor een passend geschenk, als dankbetuiging van de Baarnse bevolking aan het gemeentebestuur van Blaricum. Het werd een klok, naar ontwerp van een Baarnse binnenhuisarchitect en vervaardigd door twee Baarnse bedrijven. De klok kreeg een ereplaatsje in de Burgemeesterskamer.

DE KLOK

Geschenk aan de Gemeente Blaricum, aangeboden door de bewoners van Baarn, die in Blaricum mei 1940 gastvrijheid genoten.

In overleg met de gezamenlijke horlogemakers is het uurwerk geleverd door de firma D.Daniëls, te Baarn.

De eikenkast is vervaardigd door de firma v. Pelt, meubelmakerij te Baarn.

Het ontwerp voor het geheel werd verzorgd door G.Boudewijn, architect alhier.

Oorspronkelijk hing de klok in de werkkamer van de Burgermeester in het voormalige stadhuis van Blaricum. Bij de verhuizing naar het nieuwe stadhuis aan de Torenlaan, ging de klok mee.

Uit navraag bij de Gemeente Blaricum bleek ons, dat de klok nog steeds optimaal funktioneert en een plaats heeft gekregen in de vergaderzaal van het College van B.en W.

De juiste tekst van de inscriptie boven de wijzerplaat luidt:

"Evacuatie mei 1940.

Van Baarnsche inwoners aan de Gemeente Blaricum".

B A A R N, November 1940.

De klok

P.O.v.d.Veer Brinkstraat 24,
 I. F. Timmers Kerkstraat 20 P. Brinkman
 P. R. v. Oudenhoop Heerdepoel 20 P. Brinkman
 O. Boudewijn Oudekerkstraat 2 P.O. de Bruijn
 Westrijnstraat 9
 Harkstraat 23
 Asselien 23
 Asselien 23

B A A R N, November 1940.

Aan
de inwoners dezer gemeente die in
Mei jl naar Blaricum evacueerden.

M I

Onderstaande kennisgeving deden wij als voorloopig comite opnemen
in de Baarnsche Courant van 26 September jl.

O o k d a n k a a n B l a r i c u m .

Evenals de Baarnsche inwoners, die in Mei jl naar Huizen evacueerden, hebben ook ingezetenen die in Blaricum onderdak vonden het plan opgevat hun dank te uiten, door voor het centrale punt der gemeente - het Raadhuis - een blijvende herinnering aan te schaffen.

De groepsgeleiders der diverse groepen worden verzocht hun adhesiebetuiging dienaangaande schriftelijk kenbaar te maken aan een der navolgende adressen.

Weteringstraat 9	G de Bruijn raadslid
Mesdagplein 20	P.H.v.Calmthout "
Brinkstraat 34	F.C.L.v.d.Veen.
Marisstraat 22	P.Straatman.

We nemen aan dat deze oproep Uw volle instemming zal hebben. De een zal meer, de ander misschien minder tevreden zijn geweest, doch allen zullen het er over eens zijn, dat het niet meevalt een 3000 a 4000 menschen op korten termijn onderdak te brengen.

Laten we het er echter over eens zijn, dat de ontvangst - enkele uitzonderingen mogelijk daargelaten - goed was en dat algemeen gedaan werd wat mogelijk was om het leed te verzachten.

Dankbaar mogen we zijn, dat alles maar zoo heel kort heeft geduurd en dat we heelhuids naar onze haardsteden mochten terugkeeren waar we onze eigendommen onbeschadigd terug vonden.

Hadden wij ons aanvankelijk voorgesteld, dat iedere groepsgeleider de bewoners van zijn eigen wijk zou bezoeken, teneinde een kleine bijdrage voor het beoogde doel te verzoeken, de voorwaarden aan de vergunning verbonden maakten dit met het oog op den administratieven arbeid onmogelijk, waarom besloten werd een kleine kern uit de onderscheidene groepsgeleiders - waarvan aangenomen werd dat die tijd en lust daartoe hadden - te kiezen.

Elkeen die iets voor ons plan voelt - en wij vertrouwen, dat dit zeer velen zijn - stort zijn gift, hoe klein die ook moge zijn voor het beoogde doel.

De heer L.F.Timmers Kerkstraat 20 onderwijzer aan de R.K.lagere school zal als algemeen penningmeester van ons comite optreden.

Uit de opbrengst dezer inzameling zal voor de burgemeesterskamer van het Blaricumsche gemeentehuis een monumentale klok worden aangekocht.

Op deze klok zal worden aangebracht een plaat met inscriptie vermeldende het feit waarvoor gegeven. De klok zal na inschrijving of loting door een der Baarnsche winkeliers in die artikelen mogen worden geleverd.

Onze zaak warm bij U aanbevelend verblijven wij

Hoogachtend,

Het Comite "Huldebljk Blaricum,

G.Boudewijn	Oranjestraat 2	G.G.de Bruijn	Weteringstraat 9
P.H.v.Calmthout	Mesdagpl 20	T.v.Daatselaar	Acacialaan 25
L.F.Timmers	Kerks traat 20	P.Straatman	Marisstraat 22
F.L.C.v.d.Veen	Brinkstraat 34.		

Daarmee kwam Baarn langzamerhand weer in zijn gewone doen. Hoewel, zoals vroeger zou het nooit meer zijn. Er was een oorlog die gestreden moest worden en liefst gewonnen.

De Koningin "had zich naar elders begeven", Rotterdam was verwoest, andere steden werden bedreigd. De eerste slachtoffers waren al gevallen.

Nederland had gecapituleerd. De oorlog was niet langer een donkere wolk aan de horizon, de oorlog stond in de achtertuin en klopte aan de keuken-deur. De eerste maand van de zestig was voorbij nog negen-en-vijftig maanden te gaan alleen dat wist Baarn nog niet.

Tegen het najaar van 1944, met de hongerwinter voor de deur, werd Baarn weer met evacuatie geconfronteerd. Ditmaal waren het de Baarnaars die als gastgezinnen onderdak moesten verlenen aan de evacu 's uit Arnhem die bij de slag om die stad alles verloren hadden. Honger, armoede, rouw, verdriet, zowel bij de logees als bij de ingezetenen. Maandenlang was men tot elkaar veroordeeld. Het regende klachten van gastgezinnen over de evacu 's en van de evacu 's over de gastgezinnen.

Een bloemlezing: "Slechte huisvesting, koude, ongedierte, diefstal van levensmiddelen, kleding en bonnen, zieken werden onvoldoende verzorgd, er was gebrek aan alles. Men irriteerde elkaar mate-loos".

Een totaal andere situatie dan de evacuatie van Baarn in de meidagen van 1940 waar veel dorpsgenoten, tot op de dag van vandaag, nog vrij positieve herinneringen aan bewaren.

R.Uileman.

o-o-o-o

ONZE WERKGROEPEN 111DE WERKGROEP INTERVIEWS EN REPORTAGES.

In onze oudheidkamer bevindt zich in één van de kasten zolangzamerhand een respectabel aantal geluidsbanden met interviews van diverse Baarnaars. Vanaf 1986, toen deze werkgroep werd opgericht, is een aantal enthousiaste leden regelmatig met een bandrecorder of bij een minder technische begaafdheid met een blocnote op pad gegaan om de geschiedenis voor het nageslacht vast te leggen. Het verzamelen van historische gegevens d.m.v. interviews is een manier van geschiedenis beoefenen, die overal in de wereld steeds meer wordt toegepast en waaraan een steeds grotere betekenis wordt toegekend. Interviewen is echter moeilijker dan het lijkt en vereist een grondige voorbereiding. De interviewer zal zich moeten afvragen met welk doel hij iemand gaat interviewen en daarop zijn vragen van te voren moeten baseren. Veel takt wordt vereist bij het benaderen van de geïnterviewde, van wie men het vertrouwen zal moeten zien te winnen en bij het sturen van het gesprek. Vaak ontaarden interviews in oeverloos geklets van de geïnterviewde, waarbij het gespreksonderwerp verloren dreigt te gaan. Sommige geïnterviewden willen niet praten met een bandrecorder in hun nabijheid, anderen eisen nadrukkelijk, dat hun verhaal pas na hun dood in de openbaarheid zal komen. Deze verzoeken worden vanzelfsprekend gerespecteerd.

Wat voor mensen werden er tot nu toe zoal geïnterviewd? Vaak mensen met een beroep, dat uitgestorven is of dreigt te raken. Of mensen met een beroep, dat in de loop der tijd totaal veranderd is. b.v. Een behanger, die nog precies wist uit te leggen hoe de huizen vroeger betegeld werden. Een stucadoor vertelde over zijn

vak en over de prachtige plafonds, die hij Baarnse villa's had aangelegd.

Personeelsleden spraken over de totaal veranderde arbeidsverhoudingen in onze samenleving.

Een bejaarde dame, die in haar jeugd de gaslantaarns aanstak, legde haar verhaal op de band vast enz.....

Het zal duidelijk zijn, dat het belang van deze werkzaamheden groot is, niet in de laatste plaats voor de redactie van Baerne, die immers na verkregen toestemming, weer kan putten uit deze historische bronnen. We vinden deze werkgroep haast onmisbaar voor onze vereniging.

Helaas is de belangstelling voor deze werkgroep de laatste tijd steeds geringer en dreigt zelfs op te houden te bestaan.

Sommige medewerkers lieten het afweten en anderen kregen een baan en hadden geen tijd meer.

Deze werkgroep mag natuurlijk niet verdwijnen en moet nieuw leven worden ingeblazen. De redactie doet daarom een dringend beroep op alle leden, die belangstelling hebben om contact op te nemen met, Mevr. J.M.v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof. Meijerslaan 10 Baarn. tel.02154-20161.

J.Kruidenier

o-o-o-o

HOTEL VELAARS

De werkgroep interviews had enige tijd geleden een gesprek met de heer E.J.Veerman, vijfde zoon van een ondernemend Baarnaar. Zijn vader, heeft samen met zijn vrouw, W.Keldermans, een rijk en enerverend leven geleid. Op de plek, hoek Brinkstraat en de Hoofdstraat, stond ooit het hotel Velaars.

Dit is overgenomen door de vader van de heer E.J.Veerman. Het bestond slechts uit één gebouw. Dit was echter geen bezwaar, want de jonge Veerman had grootse plannen, die uitgevoerd konden worden door een net verkregen erfenis. Hij liet het hotel grondig verbouwen voor hij met zijn jonge vrouw het hotel ging leiden.

Aan de Brinkzijde kwam een prachtig overdekt terras. De stalhouderij en de concertzaal werden bij het hotel betrokken en de grote moestuin voor eigen gebruik, completeerde het grote complex. (vanaf de Brinkstraat tot de Burg.Penstraat.)

Het hotel bevatte minstens vijfentwintig kamers, (1 - kamers, 2 - persoons en kamers ensuite.)

Evenals het Badhotel en hotel Zeiler was hotel Velaars, de naam liet de heer Veerman voortbestaan, een eersteklas hotel.

Rond 1900 was men met volledig pansion F 4,50 per dag kwijt. Dit was niet de grootste bron van inkomsten. Zij moesten het voornamelijk van de dranken en de wijnen hebben, aldus de heer Veerman.

Permanente gasten bewoonden het hotel: "Oom" Arnold, van de Arnold familie en de heer Bosse uit Indië.

's Zomers was het druk in het hotel, dan logeerden er de rijke families uit Amsterdam die de stoffige stad ontvluchtten. 's Winters incidenteel handelsreizigers en mensen op doorreis en niet te vergeten Toneelgezelschappen. Zij verbleven soms langer en dat hing af van het succes dat ze oogstten met het répertoire. De ondernemingslust van zijn vader was bij lange na niet gestild. De stalhouderij breidde zich uit, het werden er drie.

Rond 1890 waren er zesendertig paarden, zes stonden er in de Nieuw Baarnstraat- deze stal werd geleid door de heer Veldhuyzen - zes in de Bosstraat, geleid door Hannes Bosveld. Dan nog de twaalf paarden voor de Soestertram en zeven luxe paarden of maandpaarden in de Brinkstraat voor verhuur per maand aan villa-bewoners. Aan deze stal was een pikeur verbonden. Met het oog op begrafenissen waren er nog een aantal zwarte paarden. Ook deed de jonge Veerman in verhuizingen. Met de z.g. Tapisière werd de inboedel verhuisd, de wagen was bespannen op Russische wijze met drie paarden. Alleen in de stallen werkten al twaalf tot vijftien mensen. De lijst van mensen in dienst van het hotel, was niet op één hande te tellen. Een opsomming: de schilder Henk Mooy, de timmerman Peter Limper, de behanger/stoffeerder Dirk Bree, allen in vaste dienst. Verder waren in dienst een chefkok met meestal vier hulpjes in het hoogseizoen, ongeveer zes kamermeisjes deze werden door mevrouw Veerman in stijl gekleed één kelner in de winter en acht kelners in de zomer, de stalbaas, de heer Keyzer, de bokkenjongen, Willem v.d. Heide, de portier, Wouter Grootvel, de koetsiers, mensen voor groentetuin, hooiveld en boomgaard, de wielerbaan en last but not least een kindermeisje en "oude" Jans.

"zij was al minstens tachtig jaar en verwende ons kleine Veermannetjes en-vrouwjtjes," herinnert zich de heer Veerman zelf, toen een zevenjarig knaapje en vijfde telg uit het gezin Veerman.

Het kindermeisje was in huize Veerman onmisbaar, daar mevrouw de scepter zwaaide over het reilen en zeilen van het hotel zelf, zoals bevoorraden, bestellen, tellen, poetsen, het toezicht houden op de keuken, het controleren van de kamermeisjes en het bedenken van het dessert. Hiervoor zij zelf alle benodigheden. Zoals gezegd in het winterseizoen was het niet zo druk in het hotel.

Daarentegen werd de concertzaal, verbonden aan het hotel, druk bezocht en bracht voor veel Baarnaars een gezellig avondje uit.

In de concertzaal met veertienhonderd zitplaatsen, traden destijd beroemde toneelspelers op zoals: Louis Bouwmeester, Speenhof, Nap de la Mar. De heer Veerman herinnert zich een optreden van het Baarns zangkoor. De toneelknecht, P. Limper, haalde het gordijn op. Helaas voor de dames op de voorste rij, want zij zaten te dicht op het gordijn, zodat mét het gordijn ook de keurige lange rokken omhoog gingen! Dat gaf vanzelfsprekend de nodige hilariteit en de heer Limper liet dan ook snel het gordijn weer zakken. Na het theaterseizoen stond de zaal open voor het kegelen. De z.g. kegeljongens zorgden voor het overeind zetten van de kegels. Een vermaak buiten het hotel was een rijtoer in de omgeving. Gasten die persé naar Bunschoten wilden, werd aangeraden om koperen munten of bruidssuikers mee te nemen, anders was je je leven niet zeker!! Een attractie voor de kinderen was het verhuur van de bokkewagen. Nog een vorm van recreatie was de schietbaan in het z.g. binnentuintje. Men oefende op grote ijzeren schietschijven. De kinderen Veerman beoefenden soms ook deze sport maar schoten dan op mussen die zij zelf plukten en lieten klaarmaken door de kok!! Dé bezienswaardigheid van Baarn was de wielerbaan, onder beheer van de heer Veerman en de heer Vroon, iets nieuws, iets moderns, heel vooruitstrevend, maar bovenal voor velen een bron van vermaak. Dat de heer Veerman vooruitstrevend was, bleek ook in technisch opzicht: hij ontwierp handige en praktische snuffjes. Bij de toiletten waren de lichtschakelaars zo ontworpen dat zij vanzelf aan en uit gingen. Elektriciteit verkreeg hij van een eigen turbine, later van de gemeente, wat hij niet zo prettig vond, want je kon beter alles zelf in de hand hebben!!

Een eigen ontwerp was de centrale verwarming (vóór 1900!) in de concertzaal. Deze werd gestookt op hout. Geen wonder dat dit hotel, luxe en zeer goed geoutilleerd, wijd en zijd bekend stond.

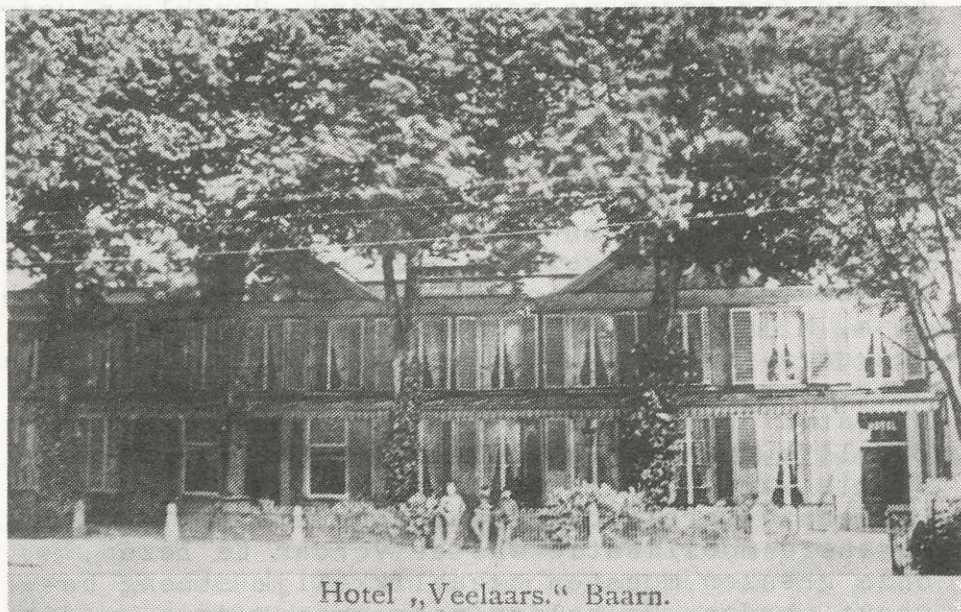
Helaas voor vader Veerman werd het niet overgenomen door één van zijn kinderen. Het werd in 1914 verkocht aan de heer Verbeek.

Vanaf die tijd droeg het hotel een nieuwe naam: Hotel Centraal. De succesvolle hoteldirekteur overleed twee jaar later.

Dit interview werd in 1986 afgenomen door:

N. Mulder.

o-o-o-o-o

Hotel „Veelaars.“ Baarn.

INGEZONDEN

Op 31 Juli a.s. is het vijfenzeventig jaar geleden dat de eerste wereldoorlog uitbrak. Ik herinner me dat nog als de dag van gisteren; het was een stralende zomerdag waarop mijn zuster zeventien jaar werd. We zouden een feestje maken want het was heel bijzonder dat onze grootmoeder uit Amsterdam zou komen. Zij reisde niet graag meer, maar om haar oudste kleindochter te kunnen gelukwensen besloot zij toch te komen. Dus werd er een rijtuig besteld bij stalhouderij Hartog, op de Heemstralaan, om ons naar het station te rijden.

Als steeds zat zoon Piet op de bok. We waren keurig op tijd. Toen de trein arriveerde stonden we met ons drieën op het perron te wachten, vader Pluim en zijn twee dochters, broertje Laurens bleef liever op de bok bij Piet zitten. Na een hartelijke begroeting reden we naar de Ferd. Huycklaan waar moeder al op een schaduwrijk plekje in de mooie tuin van het schoolhuis met de koffie zat te wachten. 's Middags wandelden we door de Heemstralaan naar hotel "Groeneveld". Daar was toen nog de z.g. "Overtuin" aan de overkant van de straatweg, met veel mooie zitjes onder de oude bomen en voor de kinderen zelfs een schommel en een wip. De obers moesten wel een hele wandeling maken met hun bestellingen maar dat scheen geen bezwaar te zijn. Mijn zus en ik gingen ook eens bij de weg kijken al was er weinig vertier. Maar daar kwamen twee mannen aan met een grote kar. Zij begonnen plakaten op de bomen te bevestigen. Wij er natuurlijk op af en daar lazen we dat de Duitsers België waren binnengevallen.

De eerste wereldoorlog was een feit. (1914-1918) Algehele mobilisatie was er verder te lezen, onze grenzen moesten ogenblikkelijk streng bewaakt worden. We holden naar onze ouders om dit nieuws te vertellen. Wat een schrik was dat onverwachts op deze rustige dag. Grootmoeder wilde meteen terug naar huis,

je wist maar nooit wat er verder zou gebeuren. Maar de terugreis naar Amsterdam verliep niet zo vlot, de treinen waren bestemd voor al die dienstplichtigen, ze moesten zo spoedig mogelijk opkomen en voor burgers was er geen plaats. Mijn vader sprak lang met de officier die de leiding had en toen werd toch nog een plaatsje ingeruimd voor oma. ZØ zat ze temidden van de militairen die natuurlijk allen in mineur stemming waren. Het werd een triest afscheid van die feestelijk begonnen dag, op het perron zwaaiende vrouwen en kinderen, in het onzekere over de toekomst. Toen de rust enigszins was teruggekeerd probeerde iedereen wat voedsel in te slaan, de winkels werden leeggekocht, je wilde nog wat meel, rijst, koffie, e.d. in voorraad hebben. Deze eerste wereldoorlog was bij lange na niet zo afschuwelijk voor Nederland als die van 1940-1945. Wel werden verscheidene artikelen schaars doordat er veel minder schepen in de vaart waren, dus de produkten van overzee werden in veel mindere mate aangevoerd. Het leven ging tamelijk normaal door maar vooral brandstof gaf moeilijkheden, de steenkool uit Duitsland misten we erg. Er reden minder treinen en de winkels moesten in plaats van 's avonds om tien uur nu al!! om negen uur dicht. Ik herinner me nog het cabaretliedje: "Om negen uur al sluiten dat is trommelen op de ruiten. O je lacht je dood om die kolen nood"!

Het werd blijkbaar nogal luchtig opgevat. We voelden ons dankbaar dat we nog steeds uit het oorlogsgeweld bleven, temeer toen op een dag de krantenkoppen melden: Antwerpen gebombardeerd!

Of dit nu de allereerste luchtaanval was, weet ik niet, maar het gaf een grote schrik en het gevolg was dat heel veel Belgen naar on land vluchtten. Voor al deze mensen moest een thuis gevonden worden. Er werden gebouwen ontruimd om hen zo goed mogelijk op te vangen. Bij de Westerschool was een groot, vrijstaand gymnastieklokaal en dit werd door de gemeente bewoonbaar gemaakt voor een aantal vrouwen. In de school zelf werd een fietsenhok als wasgelegenheid ingericht. Het was alles wel

primitief maar dat kon niet anders. Toen het bericht kwam dat de vluchtelingen in Baarn waren aangekomen liep onze hele buurt uit om hen te verwelkomen en te helpen om wat op gang te komen. Er was een heel oud vrouwtje bij, doodvermoeid van de lange reis. Al vlug werd er een comfortabele stoel voor haar gehaald, zodat ze wat kon uitrusten. Maar toen ze om een "prisé" (snuifje) vroeg werd het moeilijk, waar haalde je in Baarn een snuif vandaan? Toch bleek dat mogelijk, er was n.l. een klein winkeltje in de Turfstraat, waar ze dit spul nog verkochten, zodat ook daarin was voorzien. 's Morgens werden er van gemeentewege trommels met brood en beleg bezorgd en 's middags gingen ze naar een lokaal in het centrum voor de warme maaltijd, waar dan ook de mannen kwamen. Deze waren in de toenmalige Juliana School gehuisvest. De sfeer onderling met de buurtbewoners was en bleef uitstekend. Toen ze na de oorlog weer naar huis terug konden gaan was het echt een hartelijk afscheid. Nog jaren kwamen er rond de kerst en Nieuwjaar kaarten van hen, ze waren Baarn nog niet vergeten.

mevr. L.Egmond-Pluim.

o-o-o-o-o

DE OUDE KERK VAN SOEST IN DE ZEVENTIENDE EEUW

Na drie eeuwen goed te herkennen!

Soest hoort, met Baarn, tot Eemland en daarom mag ik in dit Baarnse blad wel eens een stapje over de gemeentegrens zetten, om iets te vertellen dat me gefraspeerd heeft. In het Amsterdamse Rijksprentenkabinet, dat in het zelfde gebouw huist als het Rijksmuseum, heb ik namelijk een buitengewoon interessante tekening gezien die op Soest betrekking heeft.

Het is een Gezicht op de kerk te Soest uit het midden van de zeventiende eeuw, en de prent is zo treffend, omdat de situatie nog goed te herkennen is. De kerk staat er nog net zo!

De overeenkomst tussen oude prent en hedendaagse werkelijkheid heeft me zo beziggehouden, dat ik met fotocamera plus zoomlens de plek heb opgezocht waar bijna driehonderdveertig jaar eerder de tekenaar heeft gestaan. Hiernaast ziet u dan, in twee afbeeldingen, het resultaat van deze historische vergelijking. De vorm van de kerktoren en van het schip van de kerk zijn in die eeuwen weinig veranderd. Als je dat opmerkt, voel je je verbonden met het verleden. Het leven van onze voorouders van zo'n tien generaties geleden komt ineens dichterbij. Bij verdere nasporingen vond ik dat dit een tekening is door Guillam Du Bois, die in 1625 in Haarlem werd geboren en die in de zelfde stad in 1680 is overleden. Hij legde zich toe op landschappen in de stijl van de grote zeventiende eeuwse meesters Jan van Goyen en Salomon van Ruysdael. Het meest bekend werd hij door zijn schetsen in de kuststreek bij Haarlem: duinlandschappen en strandgezichten. Aanvankelijk werkte hij alleen in zwart krijt, maar tussen 1648 en 1653 gebruikte hij ook rood krijt en penseel in grijs. Dit Gezicht op de kerk te Soest, dat van ongeveer 1652 is, is uitge-

voerd in zwart en rood krijt en met penseel in grijs. De prent is van het formaat 23 bij 19.8 cm. Du Bois was ongeveer zeventwintig toen hij deze schets maakte. De tekening is sinds 1976 in het bezit van het Rijksprentenkabinet.

De Soester Kerkebuurt

Wat is er op de tekening te zien? De afgebeelde kerk is de oude Petrus en Paulus, die in 1580 overging naar de Reformatie. Het gebouw als hier afgebeeld is van ongeveer 1500: een gotische kerk met een eenbeukig schip en een smal koor.

De 46 meter hoge toren biedt nog altijd een schitterend uitzicht over de omgeving. Als je de wenteltrap van 182 treden bent opgeklimmen, kun je kijken tot Nijkerk, Amersfoort, Bunschoten, Hilversum en Naarden. Ook deze toren is van het begin van de zestiende eeuw. De hele kerk werd in deze vorm gebouwd, nadat een vroeger kerkgebouw in 1481 was afgebrand. Oorspronkelijk is de kerk van ongeveer 1350; maar in de elfde eeuw moet her ook al een kerk hebben gestaan. De jongste restauratie van de Oude kerk van Soest is van 1957.

Op de tekening van Du Bois zien we rechts naast de kerk een laag huis met een rieten dak. Dat was in de zeventiende eeuw de herberg De Drie Ringen, die in 1580 werd gebouwd. Stadhouders Willem de derde, die koning van Engeland werd, en die in 1678 Soestdijk liet bouwen, zou meermalen in deze herberg hebben gelogeed, toen zijn "jagthuys" nog niet klaar was. De kerk en de herberg spelen een rol in het boek Ferdinand Huyck, dat in 1840 werd geschreven door Mr. Jacob van Lennep (1802-1868). Toen de hoofdpersoon van het verhaal, op zijn voettocht van Amersfoort naar Naarden, "de torenspits van Zoest in het vizier kreeg" merkte hij op: "Oogverblindend stak de grijze en eerwaardige vierkante toren, met zijn hoge spits, door het schelle licht der morgenzon beschenen, tegen de donkere lucht daarachter af, en de groene boomen die het gebouw omringden, terwijl de heuvelachtige grond die mij

nog van het dorp scheidde, met goudgeel koren of sneeuwwitte boekweit bedekt, niet weinig toebracht om de bekoorlijkheden van dit landgezicht te vermeerderen". De reiziger ziet dan een herberg "op den hoek van een driesprong, welken de hoogdstraat met een zijweg vormt" en hij besluit daar "een oogenblik uit te rusten en eenige verversingen te gebruiken".

Die herberg was een veelbezochte pleisterplaats op de wegen van Amersfoort naar Utrecht en Naarden.

Raadhuis van 1823

Op de plek van deze herberg staat nu, op het adres Kerkstraat 11, een ingrijpend gerestaureerd woonhuis, bewoond door Th.A.M.Vrouwenvelder. Het is voorzien van een uithangbord met eht opschrift: De Drie Ringen. Anno 1580. De restauratie is in 1974 uitgevoerd op initiatief van A.C.van Ee. Dichtbij dit huis staat een verplaatste oude dorpspomp van het jaar 1600. De mooi gerestaureerde woning daarnaast is het voormalige Raadhuis van Soest, dat van 1823 is, en dat tot het einde van de negentiende eeuw als gemeentehuis in gebruik is geweest. Van de huizen rondom de Oude Kerk is tenslotte nog vermeldenswaardig: Bakkerij van Brummelen, gevestigd in een pand van 1737, zoals een ingemetselde steen ons vertelt. Hier was aanvankelijk een soort kruidenierswinkel, waar ook garen en band en klompen werden verkocht. In 1838 werd de winkel een bakkerij. Na die eerste bakker, Cornelis van Brummelen, die befaamd was om zijn krentebrood en zijn tulband, hebben nog vier generaties Van Brummelen hier het ambacht van bakker uitgeoefend. Het gebeurt tot op de dag van vandaag, en het interieur van de winkel ademt nog de sfeer van vroeger tijd. Van Brummelen, op Kerkstraat 13, is dus een bakkerij die al meer dan honderdvijftig jaar bestaat. De Soester Kerkebuurt heeft sinds een jaar of vijftien weer een fraai oud aanzien gekregen, en het middelpunt van deze historische dorpskern blijft de Oude Kerk.

Tekening door Guilleam Du Bois uit 1652

Gezicht op de kerk te Soest.

Zwart en rood krijt, penseel in grijs. 230 bij 198 mm.

Rijksprentenkabinet. Inventaris nummer: 1976:115

Foto door H. Bronkhorst van de
Oude Kerk van Soest.

Als onze zeventiende eeuwse tekenaar Guillam Du Bois, na drie eeuwen nog eens in Soest zou kunnen terugkeren, zou hij de kerk direct herkennen.

H.Bronkhorst

Bronnen:

- Land & Water. Hollands tekeningen uit de 17de eeuw in het Rijksprentenkabinet.
Uitgeverij Waanders, Zwolle. 1987 ISBN 90 6630 0930
- Ben J.van Os: Soest rondom de Oude Kerk.
VVV.Soest.
- Gijs vanBrummelen:150 jaar Bakkerij van Brummelen Soest. Soest 1988.

Dagelijks Bestuur van de Historische Kring "Baerne"

Voorzitter : F. Zorn
Secretaris : F. Muts-Snel
Penningmeester : E. v.d. Steeg
Secretariaat : F. Muts-Snel, Gaslaan 41, 3741 WJ
Baarn. Tel. 02154 - 17526.
Ledenadministratie : N. Kuyt-Smit, Van Wassenaerlaan
16, 3742 AH Baarn.

De lidmaatschapskosten van de H.K. "Baerne" bedragen:

f 35,-- per jaar per gezin
f 25,-- per jaar voor een individueel lid
f 12,50 per jaar voor een jeugdlid (14 t/m 18 jaar)

Postadres van de H.K. "Baerne" : Postbus 326
3740 AH Baarn

Bankrekeningnummer : 30.47.28.292

Postbanknummer : 4192133

"Baerne" verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, 3742 AH Baarn.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, micro-
film of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.